Nr 14

Socialförsäkringsutskottets betänkande i anledning av motioner om höjning av åldersgränsen för barnpension inom folkpensioneringen.

Socialförsäkringsutskottet har i ett sammanhang behandlat följande tre motioner, nämligen

1) motionen 1971:343 av fru *Håvik m. fl.*, i vilken hemställts att 8 kap. 5 § lagen om allmän försäkring skall ha följande såsom motionens förslag betecknade lydelse:

Gällande lydelse	*Motionens förslag*
	8 kap. 5 §
Rätt till folkpension i form av barnpension tillkommer barn, vars fader eller moder eller båda föräldrar avlidit och som icke fyllt *sexton* år.	Rätt till folkpension i form av barnpension tillkommer barn, vars fader eller moder eller båda föräldrar avlidit och som icke fyllt *aderton* år.
Rätt till – – – – – – – – – – – –	för alla.

2) motionen 1971:703 av herr *Annerås m. fl.*, i vilken hemställts "att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en snabb översyn av reglerna för erhållande av barnpension från folkpensioneringen i syfte att eliminera de skillnader som föreligger i förhållande till barnpension från ATP",

3) motionen 1971:738 av herr *Börjesson* i Glömminge *m. fl.*, i vilken hemställts "att riksdagen måtte besluta om sådan ändring av lagen om bidragsförskott som utgår till en förälder att detta bidragsförskott utgår för barn upp till 18 år även när ATP ej kan utnyttjas". Utskottet har med hänsyn till innehållet i motionsmotiveringen behandlat motionen som om yrkandet avsåg en höjning av åldersgränsen för erhållande av barnpension inom folkpensioneringen från 16 till 18 år.

Gällande bestämmelser

Rätt till *folkpension* i form av barnpension tillkommer barn under 16 år som förlorat någon av föräldrarna. Pensionen utgör 25 % av basbeloppet om en av föräldrarna avlidit och 35 % om båda föräldrarna är avlidna. Sextonårsgränsen går igen i ett flertal andra sammanhang inom folkpensioneringen. Om försörjaren själv åtnjuter folkpension kan barntillägg, motsvarande 25 % av basbeloppet, utgå för varje barn under 16 år.

Invalidiserat barn kan för tid före den månad han fyller 16 år få vårdbidrag i form av invaliditetsersättning, om han på grund av sjukdom, psykisk efterblivenhet, vanförhet eller annat lyte för avsevärd tid och i avsevärd omfattning är i behov av särskild tillsyn och vård. Invaliditetsersättning uppgår till 60 % av basbeloppet. Efter det att barnet fyllt 16 år kan invaliditetsersättningen bytas ut mot förtidspension, om barnets arbetsförmåga bedöms som varaktigt nedsatt med minst hälften. Sextonsårsgränsen har även betydelse för rätt till änkepension inom folkpensioneringen. Änka som har vårdnaden om barn under 16 år har oavsett egen ålder rätt till änkepension.

Inom *tilläggspensioneringen* utgår barnpension vid försäkrads frånfälle till efterlevande barn under 19 år. Barnpensionen utgör för år räknat viss procent av den förtidspension eller ålderspension som den avlidne var berättigad till eller skulle ha kommit i åtnjutande av.

Inom *yrkesskadeförsäkringen* samt enligt militärersättningsförordningen gäller i princip åldersgränsen 19 år för rätt till efterlevandelivränta till barn. Inom *sjukförsäkringen* utges barntillägg till sjukpenning för den försäkrades och hans makes barn under 16 år. Denna åldersgräns har också betydelse för hemmamakeförsäkringen. En förutsättning för att en ensamstående person utan förvärvsarbete skall få grundsjukpenning och möjlighet att tillhöra den frivilliga försäkringen för tilläggssjukpenning är nämligen att vederbörande har vårdnad om barn under 16 år.

Av andra åldersgränser som är av intresse i sammanhanget kan nämnas att *allmänt barnbidrag* utgår t. o. m. det kvartal under vilket barnet fyller 16 år. Vid beräkning av *bostadstillägg* till barnfamiljer tas endast hänsyn till barn under 16 år. *Bidragsförskott* kan utgå om vårdnaden av barn tillkommer endast en av föräldrarna eller om barnet inte står under föräldrarnas vårdnad. Bidragsförskotten utgör för år räknat 40 % av basbeloppet eller om det skall räknas i förhållande till båda föräldrarna 25 % av basbeloppet för vardera föräldern. Rätten till bidragsförskott har numera frigjorts från anknytningen till det i det individuella fallet fastställda underhållsbidraget och i princip gjorts oberoende av såväl den underhållsskyldige förälderns betalningsförmåga som av underhållsbidragets storlek. Tidigare kunde bidragsförskott utgå längst t. o. m. den månad under vilket barnet fyllt 16 år. Genom lagändring förra året, vilken trädde i kraft den 1 januari 1971, har åldersgränsen höjts till den månad under vilken barnet fyllt 18 år. Om den underhållsskyldige föräldern avlider, ersätts bidragsförskottet av barnpension.

Historik

Barnpension inom folkpensioneringen infördes som en nyhet *vid 1960 års riksdag.* Till grund för propositionen i ämnet låg ett förslag av 1958 års socialförsäkringskommitté. Utredningen hade förordat att barnpension skulle utgå till barn under 19 år. Tre ledamöter hade reserverat sig för åldersgränsen 16 år. Dåvarande socialministern anslöt sig till reservanternas ståndpunkt med den motiveringen att flertalet ungdomar i åldern 16–18 år hade egna inkomster av förvärvsarbete och därför saknade

generellt behov av barnpensioner. Han anförde också att behovet av stöd för ungdomar över 16 år som fortsatte sin utbildning borde även i de fall då någon av föräldrarna avlidit lösas i annat sammanhang. I den mån statsmakterna var beredda att öka statens utgifter för stöd åt barn och ungdom syntes andra former än en höjning av barnpensionsåldern till 19 år böra få företräde, exempelvis en höjning av bidragsförskotten och ökade stödåtgärder åt invalidiserade barn. Riksdagen godtog socialministerns resonemang (prop. 1960:75, 2LU 1960:20).

Vid *1968 års riksdag* väcktes motioner med yrkande att åldersgränsen för barnpension inom folkpensioneringen skulle höjas till 19 år. Motionerna avslogs på hemställan av andra lagutskottet (2LU 1968:13). Efter en summarisk redovisning av samhällets stödformer åt barn, som helt eller delvis ställts utan ekonomiskt stöd från de personer som normalt har att svara för barnets uppehälle, anförde utskottet:

Enligt utskottets mening är det inte lämpligt att för en av de angivna stödformerna isolerat höja åldersgränsen 16 år, i synnerhet som denna gräns hänger samman med åldersgränser som uppställts för andra familjepolitiska förmåner och inom familjebeskattningen. Utskottet är alltså inte berett att biträda motionärernas förslag som syftar till lagändring enbart inom folkpensioneringen. Utskottet anser sig emellertid kunna utgå ifrån att sextonårsgränsen kommer att prövas under det reformarbete som pågår inom familjepolitiken och den allmänna pensioneringen. Familjepolitiska kommittén har sålunda till sig fått överlämnat ett motionsförslag om höjning av åldersgränsen för bidragsförskott. Pensionsförsäkringskommittén skall enligt utfärdade tilläggsdirektiv pröva familjepensioneringens utformning. Kommittén skall därvid särskilt undersöka möjligheten att i framtiden i ökad omfattning anknyta familjepensionsförmånerna till barnen.

Vid *1970 års riksdag* beslöts en omfattande reformering av inkomstbeskattningen av fysiska personer. Ett av huvudmålen för reformen var att den skulle leda till en ytterligare förstärkning av levnadstandarden för flertalet barnfamiljer och för ensamstående med hemmavarande barn. Förstärkningen kom till uttryck bl. a. genom förbättringar av bidragsförskotten. Förutom en höjning av beloppen beslöts en höjning av åldersgränsen från 16 till 18 år (prop. 1970:65). I anledning av propositionen väcktes motionen II:1204 i vilken hemställdes om förslag till 1970 års höstriksdag om höjning av åldersgränsen för barnpension inom folkpensioneringen. Andra lagutskottet framhöll i sitt utlåtande 2LU 1970:40, att ett flertal förmåner inom familjestödet och socialförsäkringen upphör att utgå då barnet uppnått 16 års ålder och att frågan om höjning av någon eller några av dessa åldersgränser vid olika tillfällen aktualiserats i riksdagen. Yrkandena hade emellertid avvisats med motivering att det inte var lämpligt att för en av stödformerna isolerat höja åldersgränsen, i synnerhet som dessa hängde samman inbördes och med åldersgränser som ställts upp inom familjebeskattningen. Riksdagen hade i stället utgått från att 16-årsgränsen skulle kunna få en samlad bedömning under det reformarbete som pågick i familjepolitiska kommittén och pensionsförsäkringskommittén. Utskottet fortsatte:

Mot bakgrund av dessa ställningstaganden, som enligt utskottets mening alltjämt har relevans, har utskottet ställt sig tveksamt till det lämpliga i att något år före familjepolitiska kommitténs slutredovisning av sitt arbete bryta ut frågan om höjning av åldersgränsen för bidragsförskott. Framför allt framstår det som en brist att man i propositionen behandlat frågan utan att samtidigt redovisa frågan om höjning av åldersgränsen för erhållande av barnpension inom folkpensioneringen. Bidragsförskott är efter 1964 års reform i ämnet att jämställa med ett ekonomiskt grundskydd för barnets försörjning av liknande karaktär som barnpension. Det framhölls vid reformens antagande att syftet med densamma bl. a. var att åstadkomma ett generellt och samordnat skydd till samtliga barn i ofullständiga familjer, oberoende av vad som var anledning till att barnets underhåll från den ene av föräldrarna uteblev. Det var därvid naturligt att knyta an utformningen av bidragsförskotten i den nya lagen till barnpensionerna. Ett bifall till propositionen i förevarande del borde i konsekvens härmed följas av ett bifall till motionen II:1204, i vilken hemställs om förslag till höstriksdagen om en höjning av åldersgränsen för barnpension inom folkpensioneringen till 18 år. Utskottet är emellertid inte berett att bifalla detta motionsyrkande, även om utskottet i sak kan ansluta sig till detsamma. Anledningen härtill är att en höjning av åldersgränsen för rätt till barnpension kan påverka andra bestämmelser inom folkpensioneringen bl. a. bestämmelserna om änkepension. Dessa bestämmelser liksom frågan om familjepensioneringen i stort övervägs inom pensionsförsäkringskommittén, som avser att lägga fram slutbetänkande före årets slut. Först när ställning tas till kommitténs förslag i dess helhet kan frågan om åldersgränsen för barnpension inom folkpensioneringen tas upp till slutlig prövning.

Trots de betänkligheter mot en separat höjning av åldersgränsen för bidragsförskott som utskottet redovisat, vill utskottet inte motsätta sig bifall till förslaget. Som föredragande statsrådet anfört drabbar den nuvarande åldersgränsen många gånger de sämst ställda bland de ensamstående barnförsörjarna. Det kan därför vara motiverat att i samband med en stor reform som siktar mot förbättrade levnadsförhållanden för låginkomsttagare besluta om en höjning av gränsen.

Utskottet

Rätt till barnpension inom folkpensioneringen tillkommer barn under 16 år som förlorat fader eller moder eller båda föräldrarna. I förevarande motioner framställs yrkanden som syftar till en höjning av denna åldersgräns. I motionen 1971:343 hemställs att riksdagen beslutar om en lagändring av innehåll att åldersgränsen höjs till 18 år. Liknande yrkande framställs i motionen 1971:738. I motionen 1971:703 föreslås utredning i syfte att få en enhetlig åldersgräns för barnpensioneringen inom folkpensioneringen och inom ATP-systemet, där gränsen är 19 år.

Pensionsförsäkringskommittén har i sitt denna dag avlämnade slutbetänkande föreslagit att åldersgränsen för rätt till barnpension inom folkpensioneringen höjs till 18 år. Förslaget är avsett att träda i kraft den 1 juli 1972. En ändring i enlighet härmed skulle tillgodose de önskemål om en bättre samordning av det ekonomiska grundskyddet för barns försörjning i fråga om bidragsförskotten och barnpensionerna, som riksdagen förra året uttalat sig för. I avvaktan på den fortsatta beredning-

en av kommitténs förslag är något riksdagens initiativ i anledning av motionerna inte erforderligt. Utskottet får således hemställa

att motionerna 1971:343, 1971:703 och 1971:738 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 1 april 1971

På socialförsäkringsutskottets vägnar:

ERIC CARLSSON

Närvarande: herrar Carlsson i Vikmanshyttan (c), Lundberg (s), Fredriksson (s), Ringaby (m), fröken Sandell (s), herrar Karlsson i Ronneby (s), Mundebo (fp)*, fru Håvik (s), herrar Björck i Nässjö (m), Nordberg (s), fröken Pehrsson (c)*, herrar Hermansson i Malmberget (vpk), Marcusson (s), Andersson i Nybro (c) och fröken Bergström (fp).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Göteborgs Offsettryckeri AB, Sthlm 71.117 S